GRAJJIET, DRAWWIET, TIFKIRIET

IL-KNEJJES TAL-KUNĊIZZJONI

F'artiklu li ktibt fil-"Leħen Is-Sewwa" tliet snin ilu, għedtilkom kif u meta daħlet id-devozzjoni lejn il-Kunċizzjoni fil-Knisja in ġenerali. U semmejtilkom dwar id-devozzjoni Lejha f'Malta, speċjalment fost il-Bormliżi. Kien qed igħidli l-Kanonku Bonello li din id-devozzjoni għadha tikbes ukoll fil-qlub iż-żgħażagħ ta' Bormla. Sinjal ta' dan huwa l-għadd tagħhom li jmur għan-novena tal-Festa, avolja filgħodu kmieni. U wkoll il-Wirja li qed jagħmlu tas-Santwarji Marjani f'Malta u barra minn Malta iż-żgħażagħ tal-Azzjoni Kattolika tal-post.

MINN MONS. PROF. ARTURO BONNICI

Ħarbixtilkom ukoll xi ħaġa dwar il-knejjes żgħar ta' Sarria fil-Furjana u tal-Kunċizzjoni fl-Imsida, kif ukoll dwar il-Fratellanza tal-Kunċizzjoni fil-knisja tal-Patrijiet Franġiskani Konventwali tal-Belt u l-istatwa tal-Madonna fil-faċċata ta' Santa Barbra.

Iżda l-knejjes ta' Bormla, ta' Sarria u tal-Imsida ma humiex waħedhom ddedikati lill-Kunċizzjoni. Ferris isemmi 14 il-knisja f'Malta u 2 f'Għawdex.

Minn dawn, waħda kienet soppressa qabel kiteb hu, oħrajn wara. Ma dawk li baqgħu żdiedu oħrajn u uħud minnhom saru fi żmienna.

MA KONTX NAF BIHA

Soppressa qabel l-1870 kienet il-Kappella tal-Kunċizzjoni fil - Konservatorju tal-Isla. Twelidt u qattajt nofs ħajti hemm u qatt ma kont smajt b'dak il-Konservatorju. Fittixt u sibt li fil-12 ta' Jannar 1726, bil-ftehim bejn l-Inkwiżitur Anton Ruffo u l-Isqof Gaspar Gori Mancini, ħames xbejbiet waqqfu Dar ma nafx f'liema naħa, bil-ħsieb li jiffurmaw maż-żmien monasteru ta' sorijiet, taħt ir-Regola ta' S. Duminku. Din id-Dar li baqgħet taħt il-kenn tal-Inkwiżitur, kienet magħrufa "il - Konservatorju". Jidher li d-Dar marret 'l quddiem, għax meta, fl-1781, żarha l-Isqof Vinċenz Labini, sab hemmhekk 12 -il soru. Fiha kien hemm kappella fil-pjan ta' isfel, li kienet iddedikata, kif kien juri l-kwadru tagħha, lill-Kunċizzjoni. Ma kellix żmien biżżejjed biex naraj kif u meta sewwa spiċċaw dawk is-Sorijiet.

FIN-NAXXAR, NADUR, BIRGU U L-MOSTA

Kappelli oħra imsemmijin minn Ferris u li llum ma għadhomx jidhru huma dik tan-Naxxar u dik tan-Nadur f'Għawdex, sakemm ma kienux imniżżlin bi żball mill-awtur imsemmi. Barra minn dawn, l-Oratorju tal-Kunċizzjoni fil-Knisja Parrokkjali u Kolleġġjata tal-tal-Birgu, illum ma għadux aktar użat bħala Oratorju, għalkemm l-ispazju fejn kien hu għadu jissejjaħ bħal qabel.

Il-Kappella tal - Mosta, imsejħa "ta' Darimblet" jew "l-Andar tal-Blat", li kienet inbniet flok waħda aktar qadima minn Bartilmew Busuttil għall-ħabta tal-1658, u li aħna niftakruha wieqfa, iġġarfet fil-Gwerra, u reġgħet inbniet oħra minflokha.

Fost dawk li għadhom weqfin għandna l-ewwel-nett il-knisja "tan-Nigret", b'faċċata grazzjuża, mogħnija b'koppla u żewġ kampnari mibnija fl-1739 fil-post ta' oħra qadima tal-Lunzjata, mill-Kommendatur Fra Gakbu Togores tal-Lingwa t'Aragona, li tella' wkoll Palazz magħha. Fis-snin 1883 - 1885 marru joqogħdu f'dak il-palazz u jużaw dik il-kappella tnax il-patri benedittin. Illum, hemm minn flokhom is-Sorijiet "Figlie del S. Cuore" tan-Nuzzu. Min irid jaf iżjed, iqaleb il-ktejjeb ta' Dun Luret Zammit dwar dak il-palazz.

F'San Pawl il-Baħar hemm il-kappella imsejħa "ta' Wied Kannotta", mibnija fis-seklu XVI min-Nobbli Garzia Mompalao. Barra Ħaż-Żebbuġ hemm il-Kappella tal-Kunċizzjoni fl-inħawi "ta' Skamardi". Inbniet bi flus Gwanni Azzopardi u Dun Gan Pawl ibnu fis-sena 1677, knisja li fiż-żmien kienet frekwentata ħafna, illum hi profanata. Quentin Hughes, li semmejna fl-artiklu l-ieħor, għoxa fuq dik il-kappella; "li laqgħet ir-modi kollha strutturali taż-żmien u assorbiethom bi grazzja akkademika: għandha dettalji preċiżi, panewwijiet u pedestalli proporzjonati u ffurmati tajjeb". Barra t-twieqi żgħar tal-ġnub, li jkerrħu l-faċċata u li forsi l-arkitett stess ħaffer hemm kontra qalbu, "ix-xogħol huwa kollu raffinat minn imgħallem li studja fl-iskola akkademika ta' Ruma tas-seklu 17: xogħol studjat ta' arkitett kompetenti". Il-kappella sofriet ħsara żgħira fl - aħħar gwerra.

Fir-Rabat kien hemm fiż-żmien knisja dedikata lil San Nikola minn Tolentino, li ċċekknet u reġgħet infetħet taħt it-titlu tal-Kunċizzjoni "tas-Settifika" li fiċ-ċokon tagħha kemm kemm tista' tissejjaħ kappella.

Barra mir-Rabat, hemm oħra imsejħa "ta' Wied Gerżuma", mibnija mill-Grammastru Vilhena, fl-1735, bi flus il-fondazzjoni Pawla, kif juri l-bieb ta' ħdejn il-knisja imsejjaħ "Bieb Pawla". Bħala viċendarju tagħha llum hemm Dun Gwann Azzopardi. Minn hemm fuq wieħed jista' jgawdi waħda mill-isbaħ veduti ta' Malta. Il-Festa lill-Kunċizzjoni f'din il-kappella ssir għada l-Ħadd.

SPINOWLA!

Fost dawn il-knejjes antiki tal-Kunċizzjoni insemmu fl-aħħar dik ta' Spinola, knisja abbażjali ta' ġuspatronat. Inbniet fis-snin 1687-88 bi flus il-Pirjol tal-Lombardija, Fra Raffaele Spinola, ħdejn il-Palazz jew Villa tiegħu imsejħa Spinola (bl-aċċent fuq l-i) mhux Spinola (bl-aċċent fuq l-o), kif jippronunzjawha l-Ingliżi u warajhom bdew ukoll jippronunzjawha xi Maltin li reduha ta' Ingliżi, biex issa bqajna insejħu l-karrozzi li jaslu sa hemm "Spinowla". Fil-bidu tas-seklu dik il-Knisja ġiet imkabbra u fl-1914 saritilha faċċata ġdida.

Issa ngħaddu għall-knejjes tal-Kunċizzjoni li Ferris ma jsemmix. Nibdew bil-knisja ta' Bengħisa fl-inħawi ta' Birżebbuġa, li hi ta' ġuspatronat. Inbniet bit-tħabrik ta' Dun Ġakbu Gauci fl-1882, reġgħet inbniet u tkabbret minn neputih Dun Ġużepp. Dik il-knisja tfakkarni f'Mons. Prof. Saydon, li kien ir-Rettur tagħha.

Xi 70 sena ilu, kiteb Alfie Guillaumier fi "Bliet u Rħula Maltin", wieħed sajjied li kien fil-periklu tal-għarqa għamel wegħda mal-Madonna li jibni kappella fl-Aħrax tal-Mellieħa. Ħelisha tajjeb u wettaq il-wegħda bili bena il-kappella ċkejkna imsejħa tan-Niċċa, taħt it-titlu tal-Kunċizzjoni. Snin ilu, il-blat ta' taħtha deher li ser iċedi u għalhekk is-sajjieda ta' dawk l-inħawi bnew kappella oħra flokha ftit il-bogħod minnha, li tbierket fl-1961.

Mal-knejjes tal-Kunċizzjoni nistgħu nżidu dik ta' St. Andrew's, li ma' dak it-titlu ingħatat ukoll it-titlu tal-Madonna "Mater Ecclesiae", kif sejjaħ lill-Madonna l-Konċilju Vatikan II u kif issuġġerixxa l-Grupp Kultura Marjana. Ġiet konsagrata fl-1966.

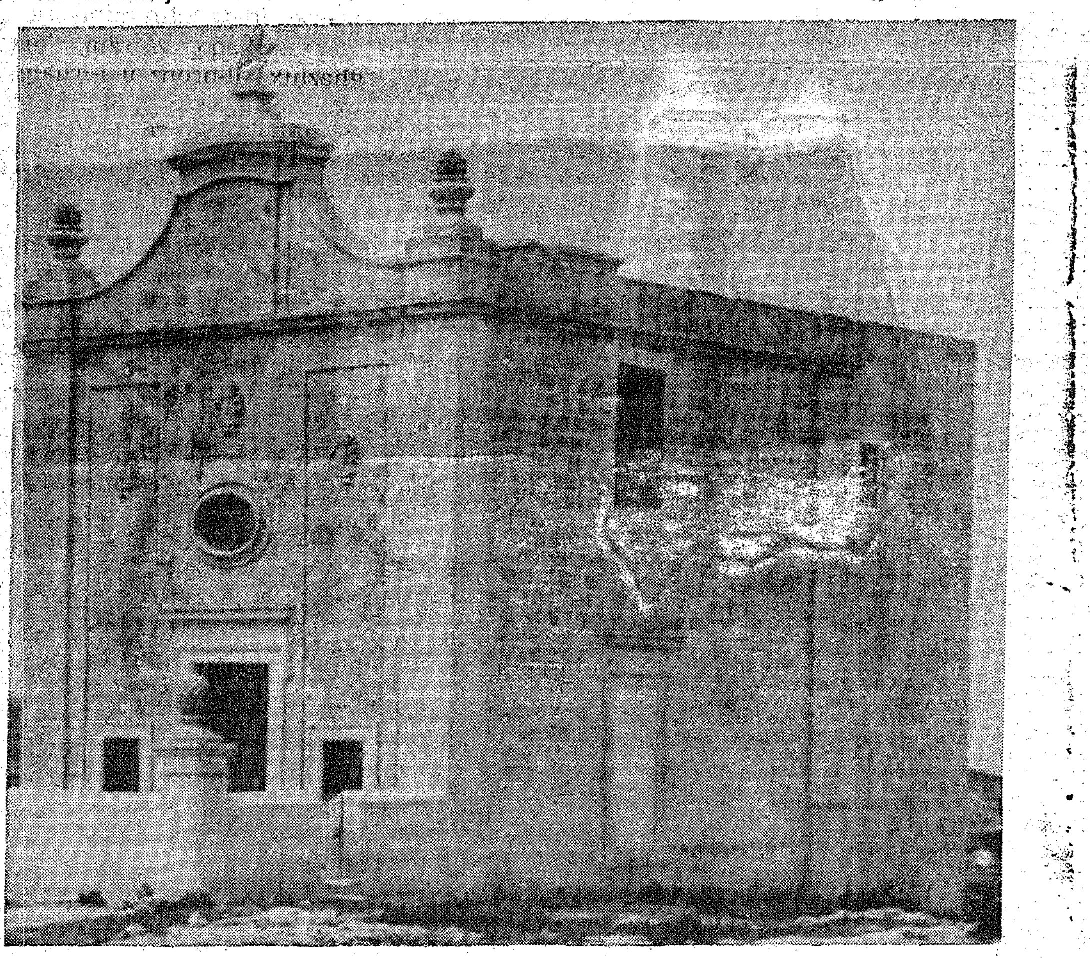

Il-Knisja tal-Kunċizzjoni, Wied Gerżuma.

F'ĦAL TARXIEN U F'GĦAWDEX

Is-Sorijiet tal-Karita' ukoll għoġobhom isejħu għall-Kunċizzjoni l-kappella tagħhom ġo Ħal-Tarxien. Din inbniet mill-Kappillan Dun Franġisk Caruana fl-aħħar kwart tas-seklu li għadda, taħt it-titlu ta' San Ġużepp, mnejn ħadet l-isem ukoll dik it-triq. Illum tagħmel parti mill-kunvent tagħhom.

L-aħħar knisja ddedikata lill-Kunċizzjoni f'Malta, iżda mhux l-iżgħar, hija dik li telgħet f'Villambrosa, bil-ħidma tal-ferrieħi u ħabrieki Dun Edgar Vella tal-Ħamrun, li miet ta' eta' ċkejkna u ma kellux ix-xorti jaraha mitmuma għal kollox. Fl-1966 saret viċi-parroċċa tal-Ħamrun u sentejn wara inqatgħet minnha bħala parroċċa ġdida. Ingħażel bħala l-ewwel Kappillan tagħha qassis li twieled taħt il-mant tal - Kunċizzjoni ta Bormla: Dun Ġużepp Mifsud Bonniċi, neputi tal-"Gross" li tant kien maħbub mill-Bormliżi.

Parroċċa oħra ddedikata lill-Kunċizzjoni hija dik tal-Qala, f'Għawdex. Kienet u għadha santwarju l-aktar devot għall-inqas mis-seklu XVI, meta kienet għadha taħt it-titlu tal-Assunzjoni. Dan it-titlu imbidlilha u bdiet tissejjaħ tal-Kunċizzjoni. Fl-1615, tqiegħed il-kwadru ġdid titulari impitter minn Federiku Barocci. Fuq dan is-Santwarju għad nitħaddtu aktar fit-tul meta jkollna aktar żmien. Fuq Għawdex ftit nikteb, għax, ngħiduha kif inhi, ftit naf. Għalhekk nieħu pjaċir nismaʼ l-programmi sbieħ dwar Għawdex fuq it-Television.